

Op welke manier wordt Online Pestgedrag beïnvloed door de Zelfwaardering van de Pester?

GIJSBERS, D.

ABSTRACT

Online pesten kan een enorme impact hebben op de pester, de gepeste en hun omgeving. Dit alledaagse internetmisbruik heeft wel aandacht gekregen, maar die aandacht ging meestal uit naar de gepeste personen, naar het daderschap is maar weinig gekeken. Om meer duidelijkheid te krijgen over de beweegredenen van de dader, was het doel van dit onderzoek, nagaan in hoeverre de zelfwaardering van jongeren van invloed is op pestgedrag. Op basis van de literatuur zijn de volgende hypothesen opgesteld: *‘Adolescenten met een hoge zelfwaardering zullen vaker online pestgedrag vertonen dan adolescenten met een lage zelfwaardering’* en *‘Adolescenten met een instabiele zelfwaardering zullen vaker online pestgedrag vertonen van adolescenten met een stabiele zelfwaardering’*. In het kader van deze laatste hypothese is ook gekeken naar een modererende rol van depressieve gevoelens op de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag.

De studie heeft een longitudinaal design met drie metingen, uitgevoerd in 2006, 2007 en 2008. De resultaten laten een consistent beeld zien: cross-sectioneel bestaat er een positief verband tussen zelfwaardering en pestgedrag. Opvallend is dat het verband niet significant is bij longitudinale analyses. Wanneer gekeken wordt naar de instabiliteit van zelfwaardering, zijn er voorzichtige aanwijzingen voor een cross-sectioneel verband: hoe hoger de instabiliteit van de zelfwaardering is, hoe lager het pestgedrag. In één van de longitudinale analyses is dat verband echter juist andersom. Hoe hoger de instabiliteit van de zelfwaardering hoe hoger ook het pestgedrag. Depressieve klachten blijken de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag niet te modereren. Wel is er een hoofdeffect gevonden van depressie. In de cross-sectionele analyses is in alle drie de jaren een positief verband gevonden met pestgedrag, wat wil zeggen dat een hogere mate van depressie samenhangt met meer pestgedrag. Dit verband is longitudinaal echter niet naar voren gekomen.

---

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Pesten binnen scholen is een belangrijke sociale kwestie, die erg veel aandacht heeft gekregen de afgelopen jaren. De oorzaken en gevolgen ervan zijn onderzocht door verschillende onderzoekers in de sociale- en de gedragswetenschappen. De afgelopen jaren is echter een totaal nieuwe vorm van pesten ontstaan. Leerlingen richten zich steeds vaker tot het internet om hun leeftijdsgenoten lastig te vallen (Patchin & Hinduja, 2006).

Tegenwoordig maken jongeren veel gebruik van internet. Over het algemeen hebben adolescenten hier vooral leuke ervaringen mee, maar internet kan ook een bron van pesterijen zijn. Pesten via internet wordt ook wel digitaal pesten, cyberpesten of online pesten genoemd (Wessels e.a. 2008). Cyberpesten is het gebruik maken van informatie- en communicatietechnologieën voor het uiten van bewust, herhaald en vijandelijk gedrag door een individu of een groep, met als doel anderen pijn te doen (Belsey, 2006).

Cyberpesten gaat net als andere vormen van pesten over menselijke relaties, macht en controle. De pesters proberen macht en controle te krijgen over de ander die zij zien als zwakker persoon (Belsey, 2006). Het cyberpesten voegt enkele nieuwe pijnlijke dimensies toe aan pestgedrag. Zo kunnen leerlingen die pesten via internet anoniem blijven, en juist doordat het pesten anoniem is, durft de pester vaak veel verder te gaan (Belsey, 2006; Stover, 2006). Een voordeel van de anonimiteit is het niet gestraft kunnen worden (Belsey, 2006). Daarnaast zijn slachtoffers via internet 24 uur per dag bereikbaar. Je kunt voor deze vorm van pesten dus niet vluchten. De pesters kunnen dan wel fysiek gezien afwezig zijn, maar op het moment dat de gepeste persoon zijn computer aanzet is de pester aanwezig. Ook kunnen gemakkelijk meer mensen betrokken raken bij het pestincident, waardoor het digitaal pesten meer impact kan hebben dan andere manieren van pesten. Daar komt nog eens bij dat leerlingen zelden gecorrigeerd worden door ouders of leraren. Zij hebben hier weinig tot geen zicht op, in tegenstelling tot het pesten op school (Belsey, 2006; Stover, 2006).

De digitale wereld kent geen grenzen; onschuldige kinderen kunnen zich op internet totaal anders gedragen. Vrienden tegen elkaar opzetten, klasgenoten treiteren, iemand dodelijke ziektes toewensen, MSN-bommen versturen, foto's van iemand anders op het internet zetten, virussen mailen, filmpjes van anderen op You-Tube zetten, iemands homepage hacken en grove teksten krabbelen op de site van een andere leerling, zijn heden ten dage onder kinderen normale praktijken (Wessels e.a. 2008).

Academici hebben zich voornamelijk gericht op serieuze cybermisdaden. Ondanks dat online pesten minder van legaal belang is, is academische aandacht voor dit onderwerp wel gewenst. Online pesten kan namelijk een enorme impact hebben op de pester, de gepeste en hun omgeving (Stover, 2006). Alledaags internetmisbruik, zoals het online pesten, heeft wel aandacht gekregen, maar die aandacht ging meestal uit naar de gepeste personen. Naar het daderschap is maar weinig gekeken.

In deze studie zal juist wel gekeken worden naar het daderschap. Wat beweegt de daders van online pesten? Er wordt nagegaan of er een verband bestaat tussen het online pestgedrag en de zelfwaardering van de daders. De volgende onderzoeksvraagstelling wordt onderzocht: *‘Op welke manier wordt online pestgedrag beïnvloed door de zelfwaardering van de pester?’*

1.2 Theoretische verantwoording

Decennia lang bestaat al het idee dat een lage zelfwaardering zorgt voor agressief gedrag. Er is vooral cross-sectioneel onderzoek gedaan. Zo spreekt Spade (2007) in haar review over een significante negatieve relatie tussen pestgedrag en zelfwaardering, die vaak wordt gevonden door onderzoekers. Een hoge zelfwaardering hangt dan samen met weinig pestgedrag en een lage zelfwaardering juist met veel pestgedrag. O’Moore en Kirkham (2001) bevestigen dit in hun onderzoek. De resultaten van hun studie wijzen erop dat pesters een lagere zelfwaardering hebben dan adolescenten van dezelfde leeftijd die niet pesten. Dus hoe vaker leerlingen anderen pesten, hoe lager hun zelfwaardering is. Ook Andreou (2000) vindt in zijn onderzoek een negatieve relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag. Als reden hiervoor wordt genoemd dat pestgedrag er op korte termijn voor zal zorgen dat de pester zich beter voelt over zichzelf (Spade, 2007; Brinhaupt & Lipka, 2002). De pester zou ook zijn lage zelfwaardering kunnen verbergen door pestgedrag te laten zien (Johnson & Lewis, 1999).

Een eventueel verband wordt ook verklaard vanuit de *self-derogation theory*. Binnen deze theorie wordt gesproken over het self-esteem van jongeren als oorzaak van agressief gedrag. Wanneer een jongere weinig zelfwaardering heeft, zal deze zich door middel van agressie, symbolisch af kunnen zetten tegen de conventionele standaards. De zelfwaardering kan hierdoor omhoog gaan (Petraitis & Flay, 2005). Pestgedrag zou op deze manier ook kunnen ontstaan door frustratie, zoals de frustratie-agressie-theorie verklaard. Agressie is niet de spontane uiting van een autonome agressiedrift, maar is een reactie op bepaalde onaangename of bedreigende ervaringen, die onder de verzamelnaam ‘frustratie’ worden samengevat (Kempes, Matthys, de Vries, van Engeland, 2005).

Op de lange termijn zou pestgedrag echter juist bij kunnen dragen aan een lage zelfwaardering. Het zwakke gedrag en de negatieve keuzes die de persoon maakt, zullen juist tegen hem werken en de zelfwaardering omlaag halen. De pesters zullen zich meer inadequaar, hulpeloos en alleen voelen, doordat hun pestgedrag de relatie met anderen niet ten goede komt (Spade, 2007; Brinhaupt & Lipka, 2002). Ook is er geen empirisch bewijs voor het idee dat een lage zelfwaardering oorzaak is van agressie. Het lijkt erop dat de lage-zelfwaarderingstheorie met betrekking tot agressief gedrag als waar wordt aangenomen zonder een stevige empirische verantwoording (Baumeister, Bushman & Campbell, 2000).

Baumeister, Bushman en Campbell (2000) geven aan dat adolescenten met een lage zelfwaardering vaak onzeker, verlegen, bescheiden en emotioneel labiel zijn. Daarnaast zijn ze vaker in de war over zichzelf en georiënteerd op het voorkomen van risico's. Deze karaktereigenschappen liggen allemaal niet voor de hand om agressief gedrag te laten toenemen. Zo zal agressief gedrag juist gepaard gaan met bijvoorbeeld het nemen van risico's, en zal agressief gedrag eerder voorkomen bij adolescenten die redelijk zeker zijn over zichzelf (Baumeister, Bushman & Campbell, 2000). Baumeister, Bushman en Campbell (2000) geven in hun onderzoek dan ook aan dat de lage-zelfwaarderingstheorie niet verdedigbaar is.

Spade (2007) spreekt naast de gevonden negatieve relaties ook over onderzoeken die juist een positieve relatie hebben gevonden tussen pestgedrag en zelfwaardering. In verschillende onderzoeken wordt beweerd dat pesters een significant hoger niveau van zelfwaardering hebben dan niet-pesters. Hierover wordt ook gesproken in het onderzoek van Johnson en Lewis (1999). Zij geven aan dat pesters vaak te maken hebben met een bepaalde mate van populariteit. Zij bezitten daardoor een hoge zelfwaardering en veel zelfvertrouwen, waardoor zij zich niet druk maken over het gedrag dat ze vertonen. Nadeel van hun onderzoek is wel dat het ging om zelfrapportages van de kinderen, waardoor niet helemaal duidelijk is hoe betrouwbaar deze resultaten zijn.

Baumeister, Bushman & Campbell (2000) maken in hun onderzoek duidelijk dat we deze positieve relatie tussen de zelfwaardering en het pestgedrag niet direct voor waar aan mogen nemen. We mogen niet beweren dat adolescenten met een hoge zelfwaardering vaker pestgedrag vertonen. Volgens hen is het belangrijk om te kijken naar de mate van stabiliteit van zelfwaardering. Gebleken is dat adolescenten met een hoge zelfwaardering en een lage mate van stabiliteit van de zelfwaardering, het meest geneigd zijn tot agressief gedrag. In dit geval wordt ook wel gesproken over een enigszins narcistische neiging.

Volgens Spade (2007) kunnen we de verschillende bevindingen in de literatuur toeschrijven aan verschillen in de steekproeven en verschillende geografische locaties. Ook

kan het zo zijn dat er instrumenten zijn gebruikt die de zelfwaardering niet goed meten. Een factor die voor verschillende uitkomsten kan zorgen is volgens Spade de sociaal economische status van de adolescenten. Wanneer men een lage economische status heeft, zal de student eerder een houding vormen als ‘survival of the fittest’ en daardoor pestgedrag kunnen gaan vertonen (Baumeister, Bushman en Campbell, 2000; Spade, 2007).

Aangezien er veel onenigheid is over de invloed van zelfwaardering op pestgedrag, en vanwege de suggestie van Baumeister et al. (2000) dat vooral inconsistentie van zelfwaardering samen zou hangen met pestgedrag, zal in deze studie ook de relatie tussen stabiliteit van de zelfwaardering en pestgedrag onderzocht worden. Naar aanleiding van de literatuur zijn de volgende hypothesen opgesteld: *‘Adolescenten met een hoge zelfwaardering zullen vaker online pestgedrag vertonen dan adolescenten met een lage zelfwaardering’* en *‘Adolescenten met een instabiele zelfwaardering zullen vaker online pestgedrag vertonen dan adolescenten met een stabiele zelfwaardering’*. Onder de stabiliteit van de zelfwaardering wordt het (in)consistent zijn van gerapporteerde zelfwaardering verstaan. Dus wanneer jongeren in de verschillende meetjaren eenzelfde beoordeling van de eigen zelfwaardering geven, wordt dit gezien als een stabiele zelfwaardering. Zit er een groot verschil tussen de zelfrapportage over de verschillende metingen, dan wordt dit gezien als een instabiele zelfwaardering.

Bij de relatie tussen pestgedrag en (stabiliteit van de) zelfwaardering wordt gekeken naar een modererende rol van depressieve gevoelens. Over het algemeen is zelfwaardering negatief gecorreleerd met depressieve klachten. Als men een goede zelfwaardering heeft zal er waarschijnlijk geen sprake zijn van depressieve gevoelens. Wanneer hier wel sprake van is, dan zou dit kunnen duiden op een inconsistente zelfwaardering. Om die reden wordt onderzocht in hoeverre depressieve gevoelens van invloed zijn op de relatie tussen (de stabiliteit van) zelfwaardering en pestgedrag.

Om te voorkomen dat de gevonden relaties verklaard worden door etniciteit, leeftijd, sekse en/of opleidingsniveau van de student, zal hierop gecontroleerd worden. Daarnaast zal in de longitudinale analyses gecontroleerd worden op het pestgedrag van het voorgaande jaar.

Dit onderzoek kan bijdragen aan kennisverwerving over de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag. Er wordt getracht een kennisgat op te vullen in de bestaande literatuur. Dit onderzoek zal mogelijk meer inzicht bieden in de empirische houdbaarheid van enkele theorieën over de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag. Daarnaast zouden de uitkomsten bij kunnen dragen aan het vormen van beleid over online pestgedrag. Wanneer men weet waar de oorzaak ligt, kan daaraan gewerkt worden. De resultaten kunnen bijdragen

aan de ontwikkeling van preventieve interventies. Zo zouden preventiemedewerkers zich vooral kunnen richten tot de jongeren met een hoog risico tot pestgedrag.

2. Methode

2.1 Sample en procedure

In 2006 is IVO gestart met een grootschalig, landelijk, longitudinaal onderzoek naar het internetgebruik onder jongeren van 11 tot 16 jaar; *'de Monitor Internet en Jongeren'*. Door middel van vragenlijsten werd informatie verkregen over ontwikkelingen en trends in het internetgebruik van jongeren in Nederland. Sindsdien is het onderzoek in 2007 en 2008 herhaald en zijn de voorbereidingen voor de vierde meting in 2009 gestart.

In januari en februari 2006 is de eerste meting van dit onderzoek uitgevoerd onder 4482 jongeren van 11 tot 15 jaar, waarvan 4461 leerlingen de vragenlijst ook daadwerkelijk hebben ingevuld. Er was dus een respons van 99.5%. De belangrijkste reden van non-response is de uitval van bepaalde leerjaren en klassen door logistieke belemmering op scholen. De respondenten hadden een gemiddelde leeftijd van 13.14 jaar ($SD = 1.11$). 51.4% van de respondenten was jongen, 48.6% was meisje. De jongeren waren afkomstig van 24 scholen, waarvan 14 basisscholen en 10 scholen voor voortgezet onderwijs. Het ging hier om leerlingen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs en klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs.

De tweede meting werd in januari en februari 2007 uitgevoerd en vond plaats onder dezelfde jongeren als die uit 2006. Daarnaast werden nieuwe instromers in groep 7 van het basisonderwijs en klas 1 van het voortgezet onderwijs ondervraagd. In 2007 hebben in totaal 22 scholen aan het onderzoek deelgenomen, 13 basisscholen en 9 scholen voor voortgezet onderwijs. Dit leverde een steekproef op van 5237 jongeren, waarvan 4913 de vragenlijst hebben ingevuld. Dit keer was er een respons van 93,8%. De gemiddelde leeftijd van deze meting was 13.65 ($SD = 1.38$). 50.8% was jongen, 49.2% was een meisje. Daarnaast hebben 3354 ouders deelgenomen aan de tweede meting.

In maart en april 2008 heeft de laatste meting plaatsgevonden. Wederom onder dezelfde jongeren als uit de voorgaande jaren en nieuwe instromers. Dit jaar is de meting alleen onder leerlingen van het voortgezet onderwijs uitgevoerd, waardoor een deel van de leerlingen (vorig jaar groep 7, nu groep 8) niet meer ondervraagd werd. Deze jongeren waren afkomstig van 12 verschillende middelbare scholen verspreid door het hele land. Het betrof 7 oude scholen en 5 nieuwe scholen. De totale steekproef bestond uit 5935 leerlingen, waarvan

4748 leerlingen ook daadwerkelijk een vragenlijst hebben ingevuld. De respons was dit keer een stuk lager, namelijk 80%. Het grote verschil in respons percentage tussen 2006/2007 en 2008 valt te verklaren door de uitval van een aantal hele klassen in 2008. Van de 4748 respondenten was 48.9% meisje en 51.1% jongen. De gemiddelde leeftijd was 14.36 (SD = 1.19)

De benodigde gegevens zijn verkregen door middel van afname van schriftelijke vragenlijsten. Deze vragenlijsten werden klassikaal en onder begeleiding van een docent afgenomen. De docenten zijn geïnstrueerd via een instructieprotocol. De afname van de vragenlijst duurde ongeveer één lesuur en de leerlingen mochten eventuele onduidelijkheden met de docent bespreken.

2.2 Concepten

'*Online pesten*' is de afhankelijke variabele en is gemeten met de volgende vraag: '*Hoe vaak heb je het afgelopen jaar op internet het volgende zelf bij iemand gedaan?*' De schaal online pesten bestaat uit 8 items, en gaat onder andere over de volgende gedragingen op internet: iemand beledigen, grof tegen iemand zijn, iemand lastig vallen, iemand belachelijk maken, etc. Online pesten is een continue variabele en is van ordinaal meetniveau (van Rooij & van den Eijnden, 2007). De schaal van het online pesten heeft een hoge interne consistentie met een cronbach's alpha van 0.87 (van Rooij & van den Eijnden, 2007).

De onafhankelijke variabele bij dit onderzoek is de '*zelfwaardering*' van de pesters. Dit concept werd gemeten met 10 stellingen. Bij de stellingen kunnen vier verschillende antwoorden gegeven worden, namelijk: past helemaal niet bij mij, past eigenlijk niet bij mij, past een beetje bij mij, past goed bij mij. Deze variabele is continue en van ordinaal meetniveau, de schaal wordt in de statistische analyses ook wel gebruikt als van (quasi) interval niveau zijnde. Het zelfbeeld van de jongeren is gemeten door de Nederlandse vertaling van de Rosenberg's Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1989). Deze schaal heeft een hoge interne consistentie, met een Cronbach's alpha van 0.85. Ook is er een hoge test-hertest betrouwbaarheid ($\alpha = .82$) (Gray-Little & Williams, 1997).

De tweede onafhankelijke variabele in dit onderzoek is de '*instabiliteit van de zelfwaardering*'. Er wordt een maat voor inconsistente zelfwaardering berekend door een verschilscore te berekenen tussen zelfgerapporteerde zelfwaardering op de drie metingen. Dit wordt gedaan door de verschilscore tussen 2008 en 2007, 2007 en 2006 en tussen 2008 en 2006 te berekenen en hiervan de som te nemen.

Er wordt gekeken naar een moderatie met '*depressieve gevoelens*'. Bij de vraag: *Hoe vaak heb je de volgende gevoelens gehad in de afgelopen 12 maanden?* waren 5 antwoorden mogelijk, namelijk: nooit, bijna nooit, soms, vaak, altijd. Dit is een continue variabele van van ordinaal meetniveau.

Er wordt gecontroleerd op *ethniciteit*. Ethniciteit wordt bekeken met de vraag: '*Wat is het geboorteland van je vader en moeder?*' Hierbij zijn 8 antwoorden mogelijk. Deze categorieën worden teruggebracht tot 2 categorieën, namelijk: autochtoon en allochtoon.

Verder wordt gecontroleerd op leeftijd. De variabele leeftijd is gemeten door middel van de geboortedatum van de respondent. Vanuit deze geboortedatum wordt een leeftijd berekend waarmee de invloed van leeftijd op de relatie tussen de zelfwaardering en het pestgedrag bekeken gaat worden.

Daarnaast wordt ook *geslacht* opgenomen als controlevariabele. Geslacht is een dichotome variabele, met de categorieën jongen en meisje.

Tot slot wordt nog gecontroleerd op *opleidingsniveau*. Opleidingsniveau is een categorische en nominale variabele. Er zijn bij de vraag: *Op wat voor school zit je?* 13 antwoordmogelijkheden. Ze kunnen kiezen uit verschillende niveaus. De niveaus worden hergecodeerd zodat er twee categorieën overblijven, namelijk: VMBO en HAVO/VWO.

2.3 Statistische analyses

Allereerst wordt door middel van een multiële regressie analyse, cross-sectioneel, de relatie van zelfwaardering met pestgedrag bekeken, zonder toegevoegde moderator variabelen. Hierbij worden de hergecodeerde variabelen ethniciteit, leeftijd, geslacht en opleidingsniveau opgenomen als controle variabelen. Vervolgens wordt eenzelfde meting gedaan maar dan longitudinaal. Ten behoeve van deze longitudinale analyse worden dezelfde achtergrondvariabelen opgenomen, maar dan van het voorgaande jaar. Daarnaast zal ook het pestgedrag van het jaar ervoor als controlevariabele toegevoegd worden aan de analyse.

Dan volgt wederom eenzelfde multiële regressie analyse, zowel cross-sectioneel als longitudinaal, waarbij precies dezelfde stappen worden gezet als bij bovenstaande analyse. Er wordt weer gekeken naar de relatie tussen zelfwaardering en het pestgedrag, maar dit keer wordt depressie opgenomen als moderator. Er wordt een interactie-term aangemaakt om de moderatie te bekijken. In dit geval is dat het product van de gecenterde variabelen depressieve gevoelens en zelfwaardering. Deze interactie-term wordt in de derde stap toegevoegd aan de regressie analyse.

Tot slot zullen er nog twee multiële regressie analyses gedaan worden. Daarmee wordt cross-sectioneel en longitudinaal bekeken hoe de invloed van een instabiele zelfwaardering is op het pestgedrag van de respondenten. Er wordt een maat voor inconsistente zelfwaardering berekend door een verschilscore te berekenen tussen zelfgerapporteerde zelfwaardering op de drie metingen. Dit wordt gedaan door de verschilscore tussen 2008 en 2007, 2007 en 2006 en tussen 2008 en 2006 te berekenen en hiervan de som te nemen. Wederom zullen dezelfde achtergrondvariabelen opgenomen worden. Dit keer wordt geen moderator toegevoegd.

3. Resultaten

3.1 Beschrijvende resultaten

Bij online pesten wordt gevraagd hoe vaak de respondenten 8 verschillende vormen van pesten in het afgelopen jaar wel eens hebben uitgevoerd. De gemiddelde scores (en standaarddeviaties) van de drie jaar op deze variabele zijn respectievelijk $M = 1.35$ ($SD = 0.58$), $M = 1.29$ ($SD = 0.54$) en $M = 1.27$ ($SD = 0.53$).

Zelfwaardering heeft in 2006, 2007 en 2008 een gemiddelde (en een standaarddeviatie) van respectievelijk $M = 1.82$ ($SD = 0.55$), $M = 1.72$ ($SD = 0.54$) en $M = 1.81$ ($SD = 0.56$). De verschilscore van zelfwaardering heeft een gemiddelde van $M = -0.33$ (en een SD van 1.1).

Bij het concept depressie werd gevraagd hoe vaak ze een aantal gevoelens hadden gehad. De gemiddelde scores en standaarddeviaties waren respectievelijk $M = 2.06$ ($SD = 0.71$), $M = 2.04$ ($SD = 0.71$) en $M = 2.08$ ($SD = 0.73$).

3.2 Resultaten

Cross-sectionele analyse: zelfwaardering met pestgedrag

Alle meegenomen achtergrondvariabelen laten in zowel 2006, 2007 als 2008 een significante relatie zien met pestgedrag ($p < 0.001$) (zie Tabel 1). Bij etniciteit en leeftijd zijn deze relaties positief. Dus hoe hoger de leeftijd, des te hoger ook het pestgedrag. Voor etniciteit geldt dat allochtone jongeren vaker pestgedrag vertonen dan autochtone jongeren. Sekse en opleiding laten een negatief verband zien met het pestgedrag. Voor sekse geldt dus dat jongens vaker pesten dan meisjes. Voor het opleidingsniveau geldt: hoe hoger het opleidingsniveau, hoe

lager het pestgedrag. Gezamenlijk verklaren de achtergrondvariabelen respectievelijk 5, 6 en 5% van het pestgedrag van de jongeren.

Het cross-sectionele verband tussen zelfwaardering en pestgedrag is in alle drie de jaren significant en positief. Dus hoe hoger de zelfwaardering, des te hoger ook het pestgedrag. Zelfwaardering verklaart respectievelijk 2, 1 en 1% van het pestgedrag van de respondenten (Zie Tabel 1).

TABEL 1.

Cross-sectionele verbanden tussen zelfwaardering en pestgedrag

	<i>Cross-sectioneel 2006</i>		<i>Cross-sectioneel 2007</i>		<i>Cross-sectioneel 2008</i>	
	<i>T1</i>		<i>T2</i>		<i>T3</i>	
	n = 3183		n = 3678		n = 4246	
	β	Explained variance	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1						
Etniciteit	0.12***		0.10***		0.12***	
Leeftijd	0.07***		0.11***		0.06***	
Sekse	-0.10***		-0.14***		-0.17***	
Opleiding	-0.09***		-0.07***		-0.05***	
		R ² = 0.05		R ² = 0.06		R ² = 0.05
Model 2						
Zelfwaardering	0.13***		0.12***		0.12***	
		$\Delta R^2 = 0.02$		$\Delta R^2 = 0.01$		$\Delta R^2 = 0.01$

* p < 0.05

** p < 0.01

*** p < 0.001

Longitudinale analyse; zelfwaardering met pestgedrag

Vervolgens zijn dezelfde analyses uitgevoerd, maar dan longitudinaal. Wanneer er een longitudinale analyse wordt gedaan, is te zien dat de verbanden met de achtergrond variabelen aanzienlijk minder groot zijn. Alleen sekse laat in zowel 2007 als 2008 een significant effect zien (p < 0.01 resp. p < 0.001). De relatie met sekse is nog steeds negatief, dus jongens pesten meer dan meisjes. Verder laat etniciteit in de longitudinale analyse van 2008 wederom een

significant positief verband zien, allochtone jongeren pestten dus vaker. Ten behoeve van deze longitudinale analyse is het pestgedrag van het jaar ervoor toegevoegd als controlevariabele. In beide analyses laat deze een sterk en zeer significant ($p < 0.001$) verband zien. De relatie met het pestgedrag van het jaar ervoor is positief, wat dus inhoudt dat hoe meer men pestte in het jaar ervoor, hoe meer men nu pest. De achtergrondvariabelen verklaren samen met het pestgedrag van het jaar ervoor respectievelijk 23 en 21% van de verklaarde variantie in het pestgedrag.

In deze longitudinale analyse is het verband van zelfwaardering met pestgedrag niet significant meer (Zie Tabel 2).

TABEL 2.

Longitudinale verbanden tussen zelfwaardering en pestgedrag

	<i>Longitudinaal</i> 2007-2006 (T2-T1) <i>n = 1115</i>		<i>Longitudinaal</i> 2008-2007 (T3-T2) <i>n = 1636</i>	
	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1				
Etniciteit	0.02		0.08***	
Leeftijd	0.05		0.03	
Sekse	-0.08**		-0.14***	
Opleiding	0.02		-0.01	
Pestgedrag (T1/T2)	0.45***		0.40***	
		$R^2 = 0.23$		$R^2 = 0.21$
Model 2				
Zelfwaardering	0.03		0.03	
		$\Delta R^2 = 0.00$		$\Delta R^2 = 0.00$

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Cross-sectionele analyse; zelfwaardering met pestgedrag, met moderator depressieve gevoelens

De cross-sectionele regressie analyse, waarbij de moderator depressieve gevoelens is meegenomen, laat wederom sterke relaties zien van etniciteit, leeftijd, sekse en opleiding van de respondenten. De verbanden komen overeen met die van de voorgaande cross-sectionele analyses.

Zelfwaardering laat alleen in 2007 een significant verband zien met het pestgedrag ($p < 0.01$). De relatie met pestgedrag is wederom positief. Het hoofdeffect van depressie is in alle drie de jaren sterk significant ($p < 0.001$). Ook depressie laat een positieve relatie zien met het pestgedrag. Dus hoe meer er sprake is van depressieve gevoelens, hoe meer pestgedrag men vertoont. Gezamenlijk verklaren zelfwaardering en depressie respectievelijk 5, 3 en 4% van het pestgedrag in 2006, 2007 en 2008.

De interactieterm van zelfwaardering en depressie laat in geen van de jaren een significant verband zien (Zie Tabel 3).

TABEL 3.

Cross-sectionele verbanden tussen zelfwaardering op pestgedrag, met depressieve gevoelens als moderator

	<i>Cross-sectioneel 2006</i>		<i>Cross-sectioneel 2007</i>		<i>Cross-sectioneel 2008</i>	
	<i>T1</i>		<i>T2</i>		<i>T3</i>	
	<i>n = 3172</i>		<i>n = 3667</i>		<i>n = 4239</i>	
	β	Explained variance	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1						
Etniciteit	0.11***		0.10***		0.12***	
Leeftijd	0.07***		0.12***		0.06***	
Sekse	-0.11***		-0.14***		-0.17***	
Opleiding	-0.09***		-0.07***		-0.05**	
		R ² = 0.05		R ² = 0.06		R ² = 0.05
Model 2						
Zelfwaardering	0.03		0.04**		0.02	
Depressie	0.21***		0.16***		0.19***	
		$\Delta R^2=0.05$		$\Delta R^2=0.03$		$\Delta R^2=0.04$
Model 3						
Zelfwaardering x						
Depressie	-0.03		-0.01		0.01	
		$\Delta R^2=0.00$		$\Delta R^2=0.00$		$\Delta R^2=0.00$

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Longitudinale analyse; zelfwaardering met pestgedrag, met moderator depressieve gevoelens

Wanneer er een longitudinale analyse wordt gedaan, wordt net als in voorgaande longitudinale analyses een negatief significant verband gevonden met sekse in zowel 2007 als 2008. En een significant positief verband met etniciteit in 2008. Ten behoeve van deze longitudinale analyse is wederom het pestgedrag van het jaar ervoor toegevoegd als controlevariabele. In beide analyses laat deze weer een positief en zeer significant verband zien. De achtergrondvariabelen verklaren samen met het pestgedrag van het jaar ervoor respectievelijk 23 en 21% van het pestgedrag van de respondenten.

In de tweede stap van de analyse zijn zelfwaardering en depressie toegevoegd. Het hoofdeffect van zelfwaardering laat geen significante verbanden zien. Het hoofdeffect van depressie is alleen in 2007 significant ($p < 0.05$). Er is een positief verband, dus hoe hoger de depressieve gevoelens, hoe hoger het pestgedrag. Zelfwaardering en depressie verklaren gezamenlijk respectievelijk 4 en 1% van het pestgedrag.

De interactieterm van de variabelen laat geen significante resultaten zien (Zie Tabel 4).

TABEL 4.

Longitudinale verbanden tussen zelfwaardering en pestgedrag, met depressieve gevoelens als moderator

	<i>Longitudinaal</i> 2007-2006 (T2-T1) <i>n = 1110</i>		<i>Longitudinaal</i> 2008-2007 (T3-T2) <i>n = 1633</i>	
	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1				
Etniciteit	0.02		0.08**	
Leeftijd	0.05		0.02	
Sekse	-0.08**		-0.14***	
Opleiding	0.02		-0.01	
Pestgedrag T1/T2	0.46***		0.40***	
		$R^2 = 0.23$		$R^2 = 0.21$
Model 2				
Zelfwaardering	-0.00		0.04	
Depressie	0.07*		-0.01	
		$\Delta R^2 = 0.00$		$\Delta R^2 = 0.00$
Model 3				
Zelfwaardering x				
Depressie	-0.01		0.03	
		$\Delta R^2 = 0.00$		$\Delta R^2 = 0.00$

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Cross-sectionele analyse; instabiliteit zelfwaardering met pestgedrag

De cross-sectionele regressie analyse gedaan met de verschilscore van zelfwaardering en pestgedrag laat in zowel 2006, 2007 en 2008 vergelijkbare verbanden zien wat betreft de controlevariabelen.

Een instabiele zelfwaardering laat alleen in 2006 een significante relatie zien ($p < 0.01$). Deze relatie is negatief, dus hoe hoger de instabiliteit van zelfwaardering, hoe lager het pestgedrag. De instabiele zelfwaardering verklaart respectievelijk 1, 0 en 1% van het pestgedrag van de respondenten (Zie Tabel 5).

TABEL 5.

Cross-sectionele verbanden tussen instabiele zelfwaardering en pestgedrag

	<i>Cross-sectioneel 2006</i>		<i>Cross-sectioneel 2007</i>		<i>Cross-sectioneel 2008</i>	
	<i>T1</i>		<i>T2</i>		<i>T3</i>	
	<i>n = 760</i>		<i>n = 732</i>		<i>n = 724</i>	
	β	Explained variance	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1						
Etniciteit	0.20***		0.11**		0.12***	
Leeftijd	0.02		0.05		0.01	
Sekse	-0.14***		-0.13***		-0.24***	
Opleiding	-0.07		-0.04		-0.09*	
		$R^2 = 0.07$		$R^2 = 0.04$		$R^2 = 0.08$
Model 2						
Instabiele zelfwaardering	-0.10**		-0.06		0.06	
		$\Delta R^2 = 0.01$		$\Delta R^2 = 0.00$		$\Delta R^2 = 0.01$

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Longitudinale analyse; instabiliteit zelfwaardering met pestgedrag

Wanneer er een longitudinale analyse wordt gedaan, is te zien dat wederom de invloeden van de achtergrond variabelen veranderen ten opzichte van de cross-sectionele analyses (zie uitleg Tabel 2). De achtergrondvariabelen verklaren samen met het pestgedrag van het jaar ervoor respectievelijk 28 en 23% van het pestgedrag van de respondenten.

In de tweede stap is de instabiele zelfwaardering toegevoegd. De relatie hiermee is alleen in 2008 positief en significant ($p < 0.05$). Dus hoe hoger de instabiliteit van de zelfwaardering, hoe hoger ook het pestgedrag. De instabiele zelfwaardering verklaart in 2008 1% van het pestgedrag (Zie Tabel 6).

TABEL 6.

Longitudinale verbanden tussen instabiele zelfwaardering en pestgedrag

	<i>Longitudinaal</i> 2007-2006 (T2-T1) <i>n</i> = 758		<i>Longitudinaal</i> 2008-2007 (T3-T2) <i>n</i> = 731	
	β	Explained variance	β	Explained variance
Model 1				
Etniciteit	0.01		0.07*	
Leeftijd	0.02		0.01	
Sekse	-0.06		-0.20***	
Opleiding	0.020		-0.02	
Pestgedrag	0.51***		0.40***	
		$R^2 = 0.28$		$R^2 = 0.23$
Model 2				
Instabiele zelfwaardering	-0.01		0.08*	
		$\Delta R^2 = 0.00$		$\Delta R^2 = 0.01$

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

4. Discussie

4.1 Conclusie

Het hoofddoel van deze studie was om na te gaan in hoeverre het online pestgedrag van adolescenten wordt beïnvloed door de zelfwaardering van de pester. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er een positief verband bestaat tussen de zelfwaardering van de adolescenten en hun online pestgedrag. Jongeren met een hogere zelfwaardering lieten een hogere mate van pestgedrag zien. Dit resultaat is echter alleen cross-sectioneel gevonden. Er zijn dus geen duidelijke aanwijzingen dat zelfwaardering een belangrijke voorspeller is voor online pesten. Daarnaast zijn er bescheiden aanwijzingen dat de instabiliteit van deze zelfwaardering van de jongeren over meetmomenten heen samenhangt met pestgedrag, er is namelijk een longitudinaal verband gevonden. Er zou dus gesproken kunnen worden van een mogelijk voorspellende waarde van een instabiele zelfwaardering op pestgedrag. Depressie is niet significant van invloed op de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag en ook niet op de relatie tussen de instabiliteit van zelfwaardering en pestgedrag. Uit de drie cross-sectionele analyses bleek wel duidelijk dat er sprake is van een directe positieve relatie tussen depressie en pestgedrag. Ook in één van de longitudinale analyses werd een positief verband tussen depressie en pestgedrag gevonden. Er zijn dus voorzichtige aanwijzingen dat zowel depressieve gevoelens als een instabiele zelfwaardering de kans op pestgedrag vergroten.

Uit de cross-sectionele analyses kwam naar voren dat er op alle drie de meetmomenten een positieve relatie is tussen zelfwaardering en pestgedrag. Dit houdt in dat adolescenten met een hogere zelfwaardering meer pestgedrag laten zien. Hypothese 1 wordt daarmee bevestigd, namelijk; *Adolescenten met een hoge zelfwaardering zullen vaker online pestgedrag vertonen dan adolescenten met een lage zelfwaardering*. Er is geen duidelijk voorspellende waarde gevonden, aangezien de longitudinale analyses geen significante resultaten laten zien. Deze uitkomsten zijn deels consistent met de literatuur over dit onderwerp. In onderzoek werd vaak gevonden dat een lage zelfwaardering zou zorgen voor agressief gedrag, waaronder pestgedrag (O'Moore & Kirkham, 2001; Andreou, 2000; Brinhaupt & Lipka, 2002; Johnson & Lewis, 1999). Andere studies laten echter relaties zien die meer in de richting van een positief verband wijzen zoals gevonden in de huidige studie. Zo bleek uit onderzoek van Baumeister, Bushman en Campbell (2000) bijvoorbeeld al dat adolescenten met een lage zelfwaardering vaak onzeker, verlegen, bescheiden en emotioneel labiel zijn en georiënteerd op het voorkómen van risico's. Deze karaktereigenschappen liggen allemaal niet voor de hand

om agressief gedrag, waaronder pestgedrag, te laten toenemen. Johnson en Lewis (1999) gaven aan dat pesters vaak te maken hebben met een bepaalde mate van populariteit. Zij bezitten daardoor een hoge zelfwaardering en veel zelfvertrouwen, waardoor zij zich niet druk maken over het gedrag dat ze vertonen. Dit komt overeen met de resultaten gevonden in deze studie, die laten zien dat een hoge zelfwaardering kan zorgen voor meer pestgedrag.

Baumeister, Bushman & Campbell (2000) maakten in hun onderzoek duidelijk dat we bij het vinden van een positieve relatie tussen de zelfwaardering en het pestgedrag niet direct mogen aannemen dat deze relatie ook daadwerkelijk bestaat. Volgens hen is het belangrijk om te kijken naar de mate van stabiliteit van zelfwaardering. Dat is in deze studie dus ook gedaan. Opvallend zijn de verschillende uitkomsten per meetmoment. Bij de cross-sectionele analyse wordt alleen in 2006 een significant verband gevonden. Tegen de verwachting in blijkt dit verband echter negatief te zijn, wat dus inhoudt dat leerlingen met een instabiele zelfwaardering in 2006 minder pestgedrag vertoonden in 2006. Bij de longitudinale analyse wordt alleen in 2008 een significant verband gevonden, dit verband is zoals verwacht positief. Belangrijk is in dit geval om te kijken naar de longitudinale analyses van het laatste meetmoment, dus van 2008. Hierop kan de instabiele zelfwaardering van 2006 en 2007 namelijk al invloed hebben gehad. Een instabiele zelfwaardering in 2006 en/of in 2007 kan dus een voorspellende waarde hebben voor pestgedrag in 2008. De relatie is positief, wat inhoudt dat een hoge instabiliteit van zelfwaardering zorgt voor meer pestgedrag. Er zijn dus voorzichtige aanwijzingen voor de juistheid van de tweede hypothese, namelijk dat *adolescenten met een instabiele zelfwaardering vaker online pestgedrag zullen vertonen dan adolescenten met een stabiele zelfwaardering.*

Over het algemeen is zelfwaardering sterk negatief gecorreleerd met depressieve klachten. Als men een goede zelfwaardering heeft zal er waarschijnlijk geen sprake zijn van depressieve gevoelens. Vanuit het idee dat vooral mensen met een inconsistent zelfbeeld pesten, is daarom onderzocht of depressie een modererende rol heeft op de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag en tussen de inconsistentie van zelfwaardering en pestgedrag. Depressieve gevoelens blijken echter niet van invloed te zijn op de relatie tussen zelfwaardering en pestgedrag. Zowel cross-sectioneel als longitudinaal is er dus geen sprake van moderatie. Uit de cross-sectionele analyse bleek wel een directe relatie tussen depressie en pestgedrag. Ook in de longitudinale analyse werd een positief significant verband gevonden tussen depressie en pestgedrag. Wat inhoudt dat een hoge mate van depressie zal zorgen voor een hoge mate van pestgedrag.

4.2 Beperkingen

Belangrijk bij deze uitkomsten is om in het achterhoofd te houden dat de jongeren zelf een vragenlijst ingevuld hebben over hun zelfvertrouwen en hun online pestgedrag. Er is een kans dat de jongeren sociaal wenselijke antwoorden gegeven hebben. Logischerwijs zou men dan niet toegeven pestgedrag te vertonen. Daarnaast is het belangrijk dat de respondenten de vraag op de juiste wijze interpreteren en kunnen zij zelf niet altijd beoordelen of iets het geval is (Jansen, 2002). Voordeel bij deze studie was wel dat er een docent aanwezig was, waaraan vragen gesteld mochten worden, zodat onduidelijkheden grotendeels uit de weg geholpen konden worden.

Daarnaast zijn de gevonden effecten kleine effecten, waardoor geen belangrijke aanbevelingen voor de praktijk gedaan kunnen worden.

4.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Naar aanleiding van voorgaande bevindingen kunnen dus niet direct aanbevelingen gedaan worden voor de praktijk, aangezien de resultaten niet heel erg sterk zijn. Om uitspraken te kunnen doen met betrekking tot preventie is vervolgonderzoek gewenst. Wellicht kunnen er betere aanbevelingen gedaan worden, wanneer een onderzoek wordt gedaan met andere maten voor instabiele zelfwaardering, om hier meer zicht op te krijgen.

5. Literatuurlijst

- Andreou, E. (2000). Bully/Victim Problems and Their Association With Psychological Constructs in 8- to 12-Year-Old Greek Schoolchildren. *Agressive Behaviour*, Vol. 26, No.1 , Pages 49-56
- Baumeister, R.F., Bushman, B.J. & Campbell, W.K. (2000). Self-esteem, Narcissism, and Agression: Does Violence Result From Low Self-Esteem or From Threatened Egotism? *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 9, No.1, Pages 26-29
- Belsey, B. (2006). *Cyberbullying: An emerging threat to the 'Always On' generation*. Verkregen op 6 december 2008 van:
http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf
- Jansen, A. (2002). Eating Disorder Examination. *De Psycholoog*. Verkregen op 6 mei 2009 van: <http://www.psynip.nl/nipalg/pdffiles/200209.pdf#page=8>
- Johnson, D & Lewis, G. (1999). Do You Like What You See? Self-Perceptions of Adolescent Bullies. *British Educational Research Association*. Vol. 25, No. 5, Pages 665-667
- Kempes, M., Matthys, W., Vries, de, H. & Engeland, van, H. (2005) Reactive and proactive aggression in children A review of theory, findings and the relevance for child and adolescent psychiatry. *European child & adolescent psychiatry*. Vol. 14, No.1, Pages 11-19
- O'Moore, M. & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Agressive Behaviour*, Vol.27, No. 4, Pages 269-283
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard. *Youth Violence and Juvenile Justice*, Vol. 4, No. 2, Pages 148-169.
- Petratis, J. & Flay, B.R. (1995) Reviewing Theories of Adolescent Substance Use: Organizing Pieces in the Puzzle. Psychological Bulletin. Volume 117, Issue 1, Pages 67-86*

Rooij, van, T, Eijnden, van den, R. (2007). *Monitor Internet en Jongeren 2006 en 2007; ontwikkelingen in internetgebruik en de rol van opvoeding*. Verkregen op 8 januari 2009 van: <http://www.ivo.nl/UserFiles/File/Publicaties/2007-10%20IVO%20Reeks%2054%20-%20Monitor%20Internet%20en%20Jongeren%202006%20en%202007.pdf>

Spade, J. A. (2007). *The Relationship between students bullying behaviors and self-esteem*. Verkregen op 8 december 2008 van: http://www.ohiolink.edu/etd/send-pdf.cgi/Spade%20Julie%20A.pdf?acc_num=bgsu1182788295

Stover, D. (2006). Treating Cyberbullying as a School Violence Issue. *The Education Digest*, Vol. 72, No. 4, Pages 40-42.

Wessels, H., Beukers, P., Uenk, I., Laar, N., van, Koopmans, M. & Heteren, W., van (2008) *Duiveltjes op internet; Een onderzoek naar digitaal pesten op vier middelbare scholen*. Universiteit Utrecht. Verkregen op 29 november 2008 van <http://igitur-archive.library.uu.nl.proxy.library.uu.nl/student-theses/2008-0415-200548/UUindex.html>

Wit, J. de, Slot, W., Aken, M. van (2007) *Psychologie van de adolescentie; Basisboek*. 23^e druk, vijfde oplage. Baarn: HBUitgevers.